

## Borgergruppernes kommentarer til processen vedr. atomaffald de seneste 2 år samt til den tværministerielle rapport til ministeren:

Efter at have skiftet ministerium endnu en gang i 2015 til Uddannelses- og forskningsministeriet, fornemmede borgergrupperne at der for første gang blev lyttet reelt til dem.

### **Hvorledes er borgergrupperne reelt blevet hørt?**

Der har været afholdt **5 møder af 1-3 timers varighed** i kontaktforum. Der er **aflyst 2 møder**.

Borgergrupperne fik efter forhandling lov til at deltage med **3 deltagere**, hvilket har betydet en del ekstra koordinering mellem borgergrupperne især over for de to grupper, der ikke har været repræsenteret. Det er ikke hensigtsmæssigt, at borgere der bruger deres fritid og / eller arbejdstid på denne måde pålægges ekstra arbejde.

Der har været mulighed for at **stille spørgsmål til uvildige eksperter**. Her måtte borgergrupperne presse på for at få reel udenlandsk ekspertise ind.

**Dagsordnerne er kommet meget sent ud og stort set alle rapporter** – især fra GEUS og DD, der er diskuteret i kontaktforum **har været forsinkede**. Det har betydet at en del af mødetiden er gået med at gennemgå rapporterne frem for at diskutere indholdet af dem.

**Deltagelsen i kontaktforum har ikke været ligeværdig**, da borgergrupperne og NGO'erne **ikke har haft mulighed for hverken at kommentere eller se den tværministerielle rapport**, der skulle danne beslutningsgrundlag for ministeren, og som alle andre parter i kontaktforum har bidraget til.

Borgergrupperne **fik efter pres lov til at fremsende deres egne kommentarer til ministeren**, men uden at vide hvad der stod i embedsmændenes rapport, var det naturligvis ikke muligt at kommentere på denne.

Borgergrupperne blev **først orienteret om den tværministerielle rapport, da den var blevet offentliggjort**. Dette betød, at der reelt ikke var mulighed for at læse den inden pressen ønskede kommentarer.

## **Kommentarer til den tværministerielle rapport:**

### **De positive dele af rapporten:**

Det er nyt at rapporten omhandler NORM-affaldet (side 3). Det er glædeligt at den del af affaldet nu endelig bliver inddraget i processen.

Det er positivt at der på side 4 i rapporten skrives: "Et langtidsmellemlager kan ikke erstatte slutdeponering, men kan udsætte etableringen af et slutdepot og dermed gøre det muligt at drage nytte af teknologiske nybrud og forskning i den mellemliggende periode."

På side 6 er der for første gang medtaget driftsudgifter til at drive et slutdepot.

### **De negative dele af rapporten:**

På side 4 skrives: "Slutdeponering i overfladenære eller mellemdybe depoter mellem 30-100 meters dybde er internationalt set den typiske deponeringsmetode ved lav- og mellemaktivt affald."

Her udelades dels at skrive at der her er tale om kortlivet affald, dels udelades en oversigt over antallet, der reelt er i brug, dels udelades en beskrivelse af de massive problemer nogle af disse depoter har – bla. Asse i Tyskland. Endelig ligger implicit i denne fremstilling at det danske affald udelukkende består af lav- og mellemaktivt affald, da det indtil nu er denne løsning, de danske embedsmænd har foreslået – se også rapporten nederst side 5 (kommenteres her nedenfor).

På side 4 skrives: "Slutdeponering i dybe geologiske lag er den internationalt anerkendte løsning for deponering af brugt brændsel fra kernekraftproduktion. Ved deponering af mindre mængder brugt brændsel er det muligt at anvende borehuller frem for egentlige depotkonstruktioner."

Her udelades igen dels en oversigt over antallet, der reelt er i brug, dels en beskrivelse af de mislykkede forsøg, der er stoppet bla. Yucca Mountain, hvor man brugte 14 mia. \$ men alligevel ikke mente det var sikkert nok. Vedrørende borehullerne mangler der ligeledes henvisning til steder hvor man faktisk er lykkedes med det.

På side 4 skrives: "Internationalt kendes langtidsmellemlagring som national strategi for håndtering af radioaktivt affald alene fra Nederlandene..."

Ordet "alene" indikerer at disse lande adskiller sig fra verden øvrige lande. Fakta er at de er nogle af de lande, der har brugt flest ressourcer på overhovedet at udarbejde en strategi, men de fleste store lande desværre først nu er ved at udarbejde strategier.

Nederst side 5 omtales kritikken af, at man ikke har undersøgt dyb geologisk deponering ned til 500 meters dybde. Her afsluttes med: "Det skal dog bemærkes, af de indledende sikkerhedsanalyser i forstudierne til slutdepot har **sandsynliggjort**, at den samlede affaldsmængde, inklusive det særlige affald, vil kunne opbevares i et mellemdybt depot på sikker vis."

Her er ordet "sandsynliggjort" meget interessant, da embedsmændene tidligere har brugt meget mere bastante ord omkring sikkerheden. Som nævnt i kommentarerne til side 4, indikeres her også at "det særlige affald" (fin formulering, der undgår at tage stilling til, om det er mellem- eller højaktivt) er mellemaktivt, da det er lav- og mellemaktivt affald der kan deponeres i et mellemdybt depot.

På side 6 omtales den foreløbige redegørelse af de geologiske forhold i 500 meters dybde. Her burde være nævnt, at der er tale om tal, der er indsamlet i helt anden sammenhæng i 70'erne. Det er derfor betænkeligt, at GEUS på dette meget spinkle og forældede grundlag kan konkludere: "...at det formentlig vil være muligt at finde lokaliteter, der er egnede til at gennemføre et dybt geologisk depot." GEUS anfører dog også selv, at det vil kræve yderligere undersøgelser.

På side 6 omtales anlægsudgifter til et langtidsmellemlager og et mellemdybt slutdepot. Der er ikke i tallene for slutdepoter taget højde for nye teknologiske muligheder samt at det formentlig vil blive betydeligt mindre, da en del af affaldet er henfaldet i mellemtiden.

På side 6 skrives: "... at driftsperioden for et langtidsmellemlager kan være op til 100 år, hvilket i givet fald vil give en betydelig merudgift på driften af et langtidsmellemlager sammenlignet med et slutdepot, hvor en åben driftsperiode på 30 år er lagt til grund ..."

På side 7 anføres igen, at der vil være en merudgift ved langtidsmellemlagerløsningen.

Begges steder er der igen ikke taget højde for nye teknologiske muligheder, for nye måder at opbevare på, for nye måder at holde driften i gang, for internationalt samarbejde osv.

Som det kan ses af ovennævnte kommentarer er borgergrupperne ikke imponerede af den tværministerielle rapport, men tager den til efterretning og beder om at disse kommentarer arkiveres i sagen.

Borgergrupperne

Bornholm mod atomaffald

Borgergruppen mod atomaffald i Kerteminde

Lolland mod atomaffald

Thyholmgruppen mod atomaffald

MORADS Skive